

- розробка і законодавче ухвалення засад та стратегічних орієнтирів розбудови в Україні економіки знань і суспільства знань, формування й забезпечення реалізації державної програми підвищення інноваційної культури суспільства;

- створення й удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази регулювання діяльності в інноваційній сфері і формування сприятливого для інновацій бізнес-середовища;

- удосконалення системи органів управління інноваційним розвитком, створення ефективних механізмів реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності із застосуванням програмно-цільових методів, концентрації на цих напрямках наукового потенціалу, фінансових та інформаційних ресурсів; індикативного планування соціально-економічного та науково-технологічного розвитку на інноваційній основі;

- формування ефективної інноваційної інфраструктури впровадження інновацій, створення за участі держави венчурного інноваційного фонду і системи регіональних венчурних фондів, удосконалення механізмів комерціалізації та трансферу технологій;

- вивчення світових тенденцій науково-технологічного та інноваційного розвитку, аналіз реальних можливостей потенціалу України, формування пріоритетів і перспективних напрямів практичних дій.

Таким чином, ефективне функціонування інноваційної моделі економічного розвитку ґрунтується на відповідному інституційному забезпеченні, передбачає виважену державну інноваційну політику, поєднану з визначеними напрямками активізації інноваційної діяльності, дозволяє досягти поставлених цілей інноваційного розвитку і зайняти вищі позиції у світовому постіндустріальному економічному просторі.

Література

1. Зведений прогноз науково-технологічного та інноваційного розвитку України на найближчі 5 років та наступне десятиліття / Під ред. А.П. Шпака, Б.А. Маліцького, О.С. Поповича, В.Л. Богданова. – К.: «Фенікс», 2007. – 120 с.

2. Маліцький Б.А., Попович О.С., Онопрієнко М.В. Обґрунтування системи науково-технологічних пріоритетів на основі «форсайтних» досліджень. – К.: Фенікс, 2008. – 86 с.

3. Дем'яохін В. А. Інноваційна політика держави і проблеми інтелектуальної власності // Економіка і прогнозування. – 2007. – № 2. – С. 37 - 44.

4. Завгородня О. О. Функціональний аспект інноваційної динаміки // Економічна теорія. – 2004. – № 4. – С. 18 - 29.

5. Орлюк О. Проблеми участі органів державної влади в інноваційних процесах // Інтелектуальна власність. – 2005. – № 11. – С. 4 - 6.

Надійшла 14.03.2010

УДК 330.341

Т. Л. ОХЛОПКОВА

Національна металургійна академія України

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ФОРМИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

Визначено сутність категорії «інноваційний проект». Розглянуто основні характерні риси інноваційного проекту. Сформовано критеріальні ознаки, при домінуванні яких інвестиційний проект набуває форми інноваційного.

It curtained essence to categories innovation project. Is considered main features innovation o project, its particularities. It chastened criteria under which investment project takes the form innovation.

Ключові слова: інвестиційний проект, інноваційний проект, критеріальні ознаки інноваційності.

Питання розвитку підприємства, його діяльності завжди є і будуть залишатися відкритими, актуальними та дискусійними. В сьгоднішніх реаліях бізнес-середовища одним із ефективних напрямків вирішення цих завдань – є активне здійснення та проведення суб'єктом підприємництва інноваційної діяльності. Саме інноваційний вектор розвитку сприяє впровадженню прогресивної техніки та технології, методів управління; оновленню асортименту продукції та підвищенню її якості - все це дозволить в сучасних умовах жорсткої конкуренції займати лідируючі позиції.

Різним аспектам розвитку та активізації інноваційної діяльності присвячено роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених: П.Н. Завліна, С.М. Ілляшенко, А.К. Казанцева, В.Г. Мединського, П.Г. Перерви, О.І. Волкова, М.П. Денисенка, А.П. Гречан, В.О. Василенко, В.Г. Шматько, Б. Санто, Б. Твісса, І. Шумпетера та ін. Проте, ряд питань потребують подальшого теоретичного і практичного розвитку, зокрема в літературних джерелах відсутня певна погодженість авторів щодо розуміння сутності «інноваційний проект»; інколи ототожнюють поняття інвестиційний проект та інноваційний; не представлено критеріальних ознак інноваційності проекту, його характерних особливостей.

Огляд літературних джерел свідчить, що серед науковців зустрічаються різні погляди щодо

трактування сутності інноваційний проект (INVP). Це, перш за все, пояснюється складністю, багатогранністю та системністю категорії «інновація». Найчастіше INVP розглядається в трьох аспектах:

- 1) форма цільового управління інноваційної діяльності або комплекс заходів необхідних для досягнення поставлених інноваційних цілей;
- 2) процес розробки та реалізації інноваційної діяльності;
- 3) пакет документів, що характеризують та обґрунтовують програму заходів.

Аналіз наукових джерел дозволяє відмітити, що деякі автори [1–3] під інноваційним проектом розуміють комплекс заходів, які орієнтовані на розробку та впровадження новацій. На нашу думку, дане визначення має певний сенс: інноваційний проект повинен включати необхідний перелік заходів, реалізація яких буде сприяти досягненню інновацій. Але цей підхід досить вузько характеризує категорію дослідження, не акцентує уваги на необхідності представлення кількісних та якісних показників, що характеризують проект.

Серед науковців [4] також зустрічається підхід, який передбачає трактування INVP як процесу розробки та впровадження новації (нової системи). З цим визначенням складно погодитися. На наш погляд, його більш доречно використовувати для категорії «інноваційна діяльність». Проект, в свою чергу, повинен відображати результати цього процесу, констатувати певні його показники.

Заслуговує на увагу позиція дослідників [5–9], які вважають, що INVP містить інформацію щодо комплексу заходів спрямованих на ефективне розв'язання поставлених задач, яка певним чином оформлена у вигляді проектної документації.

Відзначені концептуальні підходи вирішення питання щодо формулювання категорії «інноваційний проект» схематично представлено на рис. 1.



Рис. 1. Сутність категорії «інноваційний проект»

Для проведення більш ґрунтовного аналізу існуючі варіанти визначення INVP нами зведено та представлено в табл. 1.

Основною метою статті є визначення сутності категорії «інноваційний проект», розгляд його характерних особливостей, виділення критеріїв інноваційності інвестиційного проекту.

В сучасних умовах інноваційна сфера базується та регулюється законодавством України за допомогою законів «Про інноваційну діяльність», «Про наукову та науково-технічну діяльність», «Про наукову та науково-технічну експертизу», «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» та інших законодавчих актів, що регулюють суспільні відносини у цій сфері.

Згідно з законом України «Про інноваційну діяльність» інноваційний проект – це комплекс усіх необхідних заходів (у т.ч. інвестиційних) щодо створення й реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції.

З метою проведення подальших досліджень, ми будемо виходити з того, що інноваційний проект – це комплекс заходів, спрямованих на розробку та реалізацію інновацій, який супроводжується відповідним пакетом проектної документації.

Необхідно відзначити, що на законодавчому рівні не затверджені загальні критерії інноваційності, тобто відсутній перелік ознак та показників, за допомогою якого можливо було класифікувати проект та характеризувати його як інноваційний. Серед дослідників даного напрямку також не вирішено це питання. Виходячи з цього, в практиці підприємницької діяльності грань між інноваційним та інвестиційним проектами не відстежується і доволі часто можна зустріти ототожнювання цих понять та найменування будь-якого інвестиційного проекту інноваційним, що в корні є помилковим.

Сутність категорії «інноваційний проект»

| Автор, джерело | Поняття «інноваційний проект» | Примітка |
|--|---|--|
| 1. Барышева А.В. Инновационный менеджмент.- М.: Изд-во – торговая корпорация «Дашков и К ^о », 2008. 2. Медынский В.Г. Инновационный менеджмент. – М.: ИНФРА-М, 2008. | «Сложная система взаимообусловленных и взаимосвязанных по ресурсам, срокам и исполнителям мероприятий, направленных на достижение конкретных целей (задач) приоритетных научно-технических направлений». | Цей підхід більш доречно використовувати для трактування сутності «програма розвитку підприємства». Не приймається до уваги можливість надання інформації щодо ключових показників системи. |
| 3. [1] | «Намечаемый к планомерному осуществлению, объединенный единой целью и приуроченный к определенному времени комплекс работ и мероприятий по созданию, производству и продвижению на рынок новых высокотехнологических продуктов с указанием исполнителей, используемых ресурсов и их источников». | Не зумовлена можливість використання інших видів інновації, крім продуктової. Не передбачає оформлення проектної документації. |
| 4. [5] 5. [6] 6. [7] 7. [8] 8. [9] | це система взаємопов'язаних цілей і програм їхнього досягнення, що являють собою комплекс науково-дослідних, дослідно-конструкторських, виробничих, організованих, комерційних й інших заходів, відповідним чином оформлених комплектом проектної документації, і забезпечують ефективне вирішення конкретного науково-технічного завдання (проблеми), вираженого в кількісних показниках, і призводить до інновації. | Дане визначення дозволяє комплексно охарактеризувати категорію «INVP». Включає основні властивості проекту, а саме: 1) передбачає цілеспрямованість; 2) наявність комплексу необхідних заходів; 3) оформлення проектної документації; 4) використання кількісних показників; 5) орієнтованість на впровадження інновацій. |
| 9. Кузнецов Б.Т., Кузнецов А.Б. Инновационный менеджмент. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. | «система целей, реализация которых основывается на инвестициях, оформленных для достижения этих целей, а также на исходных данных, обуславливающих способ их достижения». | Не акцентовано увагу на інноваційній складовій проекту, тобто взагалі не обговорено впровадження інновацій. |
| 10. [3] | комплекс взаимосвязанных заходів, розроблених з метою створення, виробництва та просування на ринок нових високотехнологічних продуктів за умов встановлених ресурсних обмежень. | В якості інновації розглядається лише високотехнологічний продукт, що створено для впровадження на ринку. Не враховано можливість реалізації інноваційних проектів в рамках підприємства. |
| 11. Краснокутська Н.В. Инновационный менеджмент. – К.: КНЕУ, 2003. | складні програми, створені для впровадження технічних, технологічних або інших новацій, що здійснюють наукові та проектні заклади в певний проміжок часу. | Не відзначено, яку інформацію повинні включати ці складні програми для впровадження новацій. Зосереджено увагу на наукові та проектні заклади, але займаються розробкою інновацій мають змогу й інші суб'єкти підприємництва. |
| 12. [2] | комплекс научных, технологических, организационных, производных, финансовых та інших заходів, які оформлені комплектом документації і забезпечують досягнення поставлених цілей. | Незначний акцент зроблено на інноваційність проекту. Крім того, не обговорено використання кількісних та якісних показників проекту. |
| 13. [4] | «процесс целенаправленного изменения или создания новой технической или социально-экономической системы». | Це визначення більш доречно для категорії «інноваційна діяльність». |

Відсутність критеріальних ознак цілком зрозуміла, тому що доволі важко обґрунтувати загальні показники, що будуть справедливі та коректні для більшості проектів.

Для вирішення цього непростого питання на першому етапі спробуємо виділити характерні риси та особливості, що в більшій мірі властиві інноваційним проектам. Це завдання спробуємо виконати за допомогою графічної ілюстрації (рис. 2).

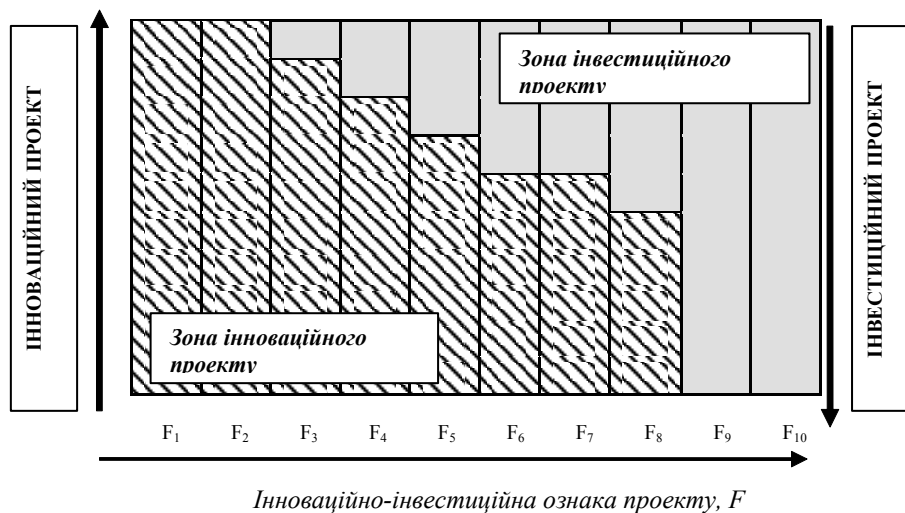


Рис. 2. Система «Матриця взаємозв'язку інновації-інвестиції»

Умовні позначення на рис. 2 мають такі значення:

- F_1 · життєвий цикл проекту включає інноваційний етап;
- F_2 · орієнтація на впровадження нового або вдосконаленого продукту;
- F_3 · висока концентрація інтелектуальної складової, наукоємність проекту;
- F_4 · забезпечення якісно нового рівня розвитку суб'єкту підприємництва;
- F_5 · ризикованість та висока ступінь невизначеності;
- F_6 · венчурне фінансування;
- F_7 · результат проекту має більш невизначений характер;
- F_8 · підтримка конкурентоздатної позиції;
- F_9 · інвестиційні ресурси спрямовані на забезпечення існуючого рівня розвитку;
- F_{10} · вкладання капіталу в об'єкти інвестування з метою збереження коштів (тезавраційні інвестиції).

На рис. 2 представлено дві основні категорії – інноваційний та інвестиційний проекти, виділено їх зони та наведено характерні інноваційно-інвестиційні ознаки. Слід зазначити, що виходячи із мети дослідження, більше уваги в даній системі було надано саме особливостям інноваційного проекту, його ознакам, що в більшій мірі властиві для нього ніж для інвестиційного. Прокоментуємо отримані положення, зокрема наголосимо, що інноваційний проект – це форма інвестиційного. При домінуванні деяких характерних ознак (F_1 – F_7) інвестиційний набуває форми інноваційного проекту.

Життєвий цикл інноваційного проекту (CL INVP) включає як стандартні цикли бізнес-процесів, так і свій родовий, інноваційний етап, який передбачає проведення фундаментальних, прикладних та науково-дослідних робіт. Як правило, значний період часу проходить від розробки інноваційного продукту (інноваційний цикл) до його повної реалізації на ринку (ринковий цикл). Це, в свою чергу, свідчить про необхідність тривалого часу для отримання й формування позитивних грошових потоків від впровадження даних інновацій. На графіку видно, що ця ознака (F_1) в повній мірі справедлива для інноваційного проекту.

Приймаючи до уваги сутність категорії «інновація», можемо сформулювати другу ознаку (F_2) – орієнтація інноваційного проекту на впровадження нового або вдосконаленого продукту, в якості якого може бути техніка, технологія, обладнання, система управління, організація збуту продукції та інше.

Визначальну роль в проведенні активної інноваційної діяльності займає інтелектуальна складова (F_3), яка передбачає наявність висококваліфікованих кадрів, що здатні генерувати та розробляти нові творчі ідеї, пропонувати прогресивні рішення «старих» задач, що стоять перед керівництвом підприємства. В той же час певні наукові розробки потребують значних витрат на проведення фундаментальних та опитно-конструкторських робіт, на придбання відповідних ліцензій та патентів – це дозволяє стверджувати про наукомісткість інноваційного проекту.

Наступна ознака (F_4) свідчить, що реалізація проекту сприяє досягненню якісно нового рівня розвитку суб'єкту підприємництва, який може досягатись за рахунок використання більш сучасної техніки та технології, нових методів управління, обліку та організації діяльності. Представлений рисунок демонструє, що ця ознака характерна як для інноваційного (в більшій мірі), так і для інвестиційного проекту. Це пояснюється тим, що не завжди лише за рахунок впровадження інновацій підприємство може вийти на новий рівень свого функціонування.

Інвестиційний проект, набуваючи форму інноваційного, генерує додаткові ризики. Тобто в порівнянні з іншими видами діяльності, інноваційна має високий ступінь невизначеності та характеризуються значною ризикованістю (F_5). Це обумовлено тим, що впроваджуючи інноваційні продукти неможливо однозначно обґрунтувати кінцевий результат його реалізації та достовірно оцінити віддачу від проекту. Цілком зрозуміло, що ця ознака властива також і для інвестиційного проекту, тільки в меншій мірі, ніж для інноваційного.

Статистичні дані свідчать, що більшість інвестиційних ресурсів спрямовано в ті галузі, які здатні в короткий термін забезпечити віддачу на вкладений капітал. Наукоємні галузі до них не відносяться. Крім того, як було вже відзначено, інноваційні проекти відрізняються високими ризиками, тому питання фінансування таких заходів стоїть доволі гостро. Закордонний досвід свідчить, що значний відсоток інновацій фінансують венчурні компанії. Для вітчизняного ринку венчурний сектор тільки розвивається, проте вважаємо за доцільне враховувати цю інноваційно-інвестиційну ознаку проекту (F_6).

Також необхідно відзначити про певні труднощі щодо оцінки результату впровадження інноваційного проекту. Виходячи з того, що інновація – це новостворений або модернізований продукт, який не має аналогів, і статистична інформація по ньому відсутня, доволі важко спрогнозувати, сформулювати та оцінити віддачу від проекту. Крім того, результат має випадковий та більш невизначений характер (F_7). Також залишається відкритим питання оцінки вартості інтелектуального капіталу як однієї із форм інноваційного проекту.

Наступний фактор, що нами був розглянутий – це підтримка конкурентоздатної позиції (F_8). Як свідчить представлена система (рис. 2), ця ознака в однаковій мірі справедлива для інноваційного і інвестиційного проектів. Тобто в сучасних умовах бізнес-середовища більшість заходів суб'єктів підприємництва спрямовані на підтримку і (або) посилення конкурентних позицій. На сьогодні це один із стратегічних напрямків розвитку підприємства, який реалізується за допомогою ефективного впровадження портфеля інноваційно-інвестиційних проектів.

Крім представлених основних, на наш погляд, інноваційних ознак ми також в даній системі «Матриця взаємозв'язку інновації-інвестиції» навели дві особливості (F_9 , F_{10}), які характеризують лише інвестиційний проект. Одна із них передбачає, що інвестиційні ресурси спрямовані на підтримку існуючого рівня розвитку. Тобто мається на увазі, що даний проект не передбачає реалізацію заходів, які дозволять отримати якісно новий рівень техніко-технологічного потенціалу підприємства, системи виробництва, маркетингу та управління.

Одним із напрямків інвестиційної діяльності є вкладання коштів в об'єкти тезавраційного інвестування. До таких об'єктів відносять нерухомість, «тверді активи» (дорогоцінні метали, каміння), твори мистецтва й антикваріат, стійку валюту, раритети, що не використовуються як засоби виробництва, а забезпечують зберігання коштів і при певних умовах можуть бути продані. Цілком зрозуміло, що ця ознака (F_{10}) не відповідає вимогам інноваційного проекту, тому вона властива тільки інвестиційному.

Визначено на основі критичного аналізу літературних джерел сутність категорії «інноваційний проект». Представлено загальні підходи щодо розуміння даного поняття. Сформовано та схематично наведено систему «Матриця взаємозв'язку інновації-інвестиції», на основі якої були розглянуті основні характерні риси інноваційного проекту, його особливості. Виділено критеріальні ознаки, при домінуванні яких інвестиційний проект набуває форми інноваційного.

Визначені ознаки інноваційності проекту передбачають по кожному с напрямків формування системи якісних та кількісних індикаторів й інтегрування їх в комплексний показник, який дозволить ідентифікувати інвестиційний проект як інноваційний в рамках конкретного підприємства, враховуючи при цьому галузеву належність суб'єкту підприємництва, специфіку технології та процесу виробництва продукції. Запропонована система «Матриця взаємозв'язку інновації-інвестиції» може бути базисом для вирішення цих питань й проведення подальших наукових досліджень.

Література

1. Акмаева Р.И. Инновационный менеджмент. – Ростов н/Д.: Феникс, 2009. – 347 с.
2. Черноіванова Г.С. Управление инновациями в организациях: Автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.06.02 / Харк. держ. экон. ун-т. — Х., 2001. — 19 с.
3. Йохна М.А., Стадник В.В. Економіка і організація інноваційної діяльності. – К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – 400 с.
4. Инновационная деятельность МП. Дистанционный консалтинг [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.dist-cons.ru/modules/innova/section1.html
5. Микитюк П.П. Инновационный менеджмент. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 400 с.
6. Дудар Т.Г., Мельниченко В.В. Инновационный менеджмент. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
7. Заблоцький Б.Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності. – Львів: Новий світ-2000, 2007. – 456 с.

8. Горфинкель В.Я., Чернышев Б.Н. Инновационный менеджмент. – М.: Вузовский учебник, 2008. – 464 с.
9. Василенко В.О., Шматько В.Г. Інноваційний менеджмент. – К.: ЦУЛ, Фенікс, 2003. – 440 с.

Надійшла 14.03.2010

УДК 330.322 (477)

Л. Ю. СИСОЄВА

Українська академія банківської справи Національного банку України

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Аналізуються механізми державної регулятивної політики інвестиційного ринку в контексті їх впливу на макроекономічну динаміку в Україні.

Analysed in the article are the main spheres of investment market regulatory policy in the context of their influence on the main macroeconomic indicators.

Ключові слова: інвестиційний ринок, регулятивна політика, державне регулювання, мегарегулятор.

Вступ. Після періоду зростання впродовж 2004-2007 років економіки України протягом 2009 року намітилась негативна тенденція в економічному розвитку країни, а саме: уповільнення темпів ВВП, падіння промислового виробництва, падіння курсу національної валюти, погіршення інвестиційного клімату. Різке уповільнення позитивної динаміки в інвестиційній сфері частково спричинене недостатнім рівнем регулювання інвестиційного ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями державного регулювання інвестиційного ринку займалися вітчизняні науковці, серед яких В. М. Опаріна, А. С. Гальчинський, С. В. Захарін, В. В. Корнєєв, С. В. Кульпінський, О. М. Мозговий. Однак у контексті поглиблення кризи в 2008-2009 рр. детального аналізу державного регулювання інвестиційного ринку проведено не було. Актуальність теми зумовлена розробкою заходів щодо подолання наслідків світової фінансової кризи на вітчизняному інвестиційному ринку.

Основний розділ. Інвестиційний ринок є сегментом ринкового середовища, на якому формується інвестиційні пропозиція та попит на об'єкти вкладень різних форм капіталу, головними діючими особами виступають інвестори, вкладники, замовники та інші учасники інвестиційної діяльності, що забезпечують просування інвестиційних намірів [1].

Держава прагне залучати іноземні інвестиції та зберігати національних інвесторів, тому державне регулювання інвестиційного ринку – одне з найважливіших завдань державної політики. Створення дієвого національного інвестиційного ринку, що перерозподіляє потужні інвестиційні ресурси, є головним підґрунтям для створення сильної національної економіки. Враховуючи ту ситуацію, яка склалася на міжнародних інвестиційних ринках, і ті негативні наслідки, що мали вплив на вітчизняний ринок інвестицій, виникає необхідність в системному та послідовному регулюванні цього ринку та контролі інституцій, що функціонують на ньому.

Окреслемо основні причини державного регулювання інвестиційного ринку на сучасному етапі:

1) одним із головних джерел формування інвестиційних ресурсів виступають заощадження населення, яке не володіє достатніми правовими інструментами в сфері фінансів, тому виникає необхідність захисту зі сторони держави;

2) завдяки реалізації інвестиційних програм, держава реалізує значущі проекти, що в подальшому призводить до структурних пребудов в державі;

3) в умовах світової фінансової кризи найактуальнішим питанням для держави є створення сприятливого інвестиційного клімату та недопущення відтоку капіталу з країни.

4) внутрішні негативні тенденції та неадекватність регулювання економічними процесами в 2008-2009 роках призвели до стагнаційних процесів на фінансовому ринку, загалом, та на інвестиційному, зокрема.

Економічна ситуація в Україні протягом 2000-2009 років не може розглядатись як стабільна, оскільки відзначаються досить суттєві коливання в показниках темпів зростання обсягу реального валового внутрішнього продукту, темпів зростання обсягу промислового виробництва та інвестицій в основний капітал.

Охарактеризуємо негативні тенденції 2008-2009 років:

1. Уповільнення темпів ВВП, промислового виробництва та темпів приросту обсягів інвестицій. Низькі показники зростання реального ВВП Україна мала в 2008 році - 2,1%, тоді як роком раніше цей показник дорівнював 7,6%. В 2009 році продовжилась негативна динаміка – за 9 місяців 2009 року реальний ВВП скоротився на 15,9 % порівняно з аналогічним періодом 2008 року [2]. Темпи приросту обсягів інвестицій в основний капітал мали негативне значення – 2, 6 % в 2008 році. А за період січень-вересень